

DONG-KANSAN SOITTIMISTA JA SÄVELMISTÄ

*Suu-urku sheng • soikiokoppainen pipa-luuttu • lehdellä soittelu • dongien sävelasteikot •
vertaileva kansanmusiikintutkimus Kiinassa*

Joitakin tietoja dong-kansasta

Suomalainen kansanperinteen tutkimusryhmä teki matkan Kiinan Guangxin maakuntaan dong-kansan pariin huhtikuussa 1986.¹ Guangxin maakunta rajoittuu lounaassa Vietnamiin, etelässä on Tonkinin lahti, idässä Guangdongin maakunta. Retkemme pääkohde, Sanjiang Dongin autonomisen piirikunta sijaitsee aivan Guangxin maakunnan pohjoisosassa.

Dongit asustavat kolmen maakunnan: Guangxin, Hunanin ja Guizhoun alueella. Sinotiibetiläisten kielten thai-haaran dong shui-ryhmään kuuluvan dong-kielen puhujia on vajaa miljoona. Sanjiangin väestöstä heidän osuutensa on hiukan yli puolet (144.336/279.912) v. 1983 tilaston mukaan.

Dongien talot ovat puisia, normaalisti kolmikerroksisia rakennuksia. Alimpana asustavat kotieläimet, keskimmaisessä ovat työ- ja oleskelutilat ja ylimpänä makuutilat ja elintarvikevarastoja. Käytössä on suurperhejärjestelmä: yhdessä talossa saattaa asua useita aviopareja ja sukupolvia.

Talouden perustan muodostaa riisin ja vihannesten viljely sekä kotieläinten hoito. Myös kalanviljelyä ja metsästystä harjoitetaan. Huomiota kiinnittivät tyypilliset omavaraistalouden piirteet. Kylissä näkyi runsaasti käsityöammattien harjoittajia ja pienyrittäjiä: kyläseppiä, muita tarvekalujen valmistajia, mitä erilaisimpia kauppiaita ja kaupustelijoita, suutareita, räättäileitä, partureita jne. Markkinaelämä oli myös vilkasta. Erikoisen

vaikutuksen teki dongien ruokakulttuuri. Ravinnoksi käytetään etupäässä tahmeaa riisiä ja erilaisia hapattamalla valmistettuja ruokalajeja: hapanlihaa, -kalaa ja -vihanneksia.

Lyhyesti dongien suullisesta perinteestä

Dongien kansanperinne heijastaa aitona ja elävänä säilynyttä, monia vanhakantaisia piirteitä sisältävää talonpoikaiskulttuuria. Suosittuja ovat lukuisat kertomusperinteen (*nian*) lajit, joista saimme lähinnä talletetuksi tarinoita ja kaskuja. Eniten keräsimme kuitenkin lauluperinnettä (eeppeistä, lyyristä ja mm. erilaisiin rituaalilanteisiin liittyvää laulustoa). Tallensimme miesten ja naisten, piirissä astuen esitettäviä vuorolauluja n.s. antifonisia lauluja (*yetang*), suurempien mies- ja naisryhmien esittämiä ryhmälauluja (*yebu*), lyyrisiä antifonisesti esitettyjä rakkaus- ja häälauluja (*gala*), lyhyitä, huilun säestyksellä esitettyjä lyyrisiä lauluja (*gadi*), eeppejä ja lyyris-eeppejä kielisoittimella säestettyjä *pipa*-lauluja (*gapipa*), muutamia yhden henkilön esittämiä työ- rituaali- ja kehtolauluja, jne. Eräs mielenkiintoisimmista perinteenmuodoista on tapasäädöksiä ja myyttisiä käsityksiä manifestoiva *kuanci*.²

Soittimet

Kiinassa lasketaan olevan yli 200 eri kansansoitinta. Osa niistä on paikallista alkuperää, merkittävä joukko taas kaakkoisaasialaisten kansojen yhteisomaisuutta ja osa lai nattu kaukaisemmilta kansoilta. Myös dongien soittimisto heijastaa Kiinassa vuosituhansien aikana vaikuttaneita kulttuurivirtauksia. (Ks. Malm 1967).

Sheng

Nimitystä *sheng* käytetään Kiinassa suu-urkuihin kuuluvista soittimista, jotka erilaisina muunnelmina ovat levinneet suureen osaan Kauko-Itää. Indokiinassa soitin tunnetaan nimellä *khene*, Japanissa taas on *sho*-niminen vastine.

Perusrakenne on eri kansojen suu-uruilla yhteinen: soitin koostuu ilmakammioista, johon on kiinnitetty (eri kansoilla vaihteleva määrä) bambupillejä. Kammio on Lounais-Kiinassa valmistettu joko kalebassista (esim. miao ja ji-kansalla) tai bambusta (dongeilla). Dongien *lusheng* soittimessa on tavallisesti 6 bambupillää, yleiskiinalaisessa shengissä niitä on 17. Kussakin pillissä on yksi sormiaukko ja sisällä on kieli (n.s. vapaa

lehdykkä, engl. free reed). Ääni syntyy puhallettaessa ilmakammioon aukeavaan suokappaleeseen ja peittämällä sormiaukkoja, jolloin kulloinkin soittavan pillin kieli alkaa värähdellä.

Kuva 1.

Juhlapukuista väestöä lusheng-soittimineen

Kuva 2.

Pipa-laulaja lepotauolla. Vieressä soitin.

Shengiä on alun perin käytetty rituaaleissa ja hovisoittimena, nyttemmin se on löytänyt tiensä myös erilaisiin kansanmusiikkikokoonpanoihin.

Vanhoissa kiinalaisissa lähteissä on mainintoja *sheng*-soittimesta (esim. läntisen Zhou-dynastian ajalta 1100-771 eKr.) ja sen mainitaan tulleen Kiinan alueelle Laosista. (Ks. esim. Malm 1978, s. 133-134, 185-186).

Soittimen periaatetta on sovellettu myös Euroopassa. Muun muassa harmoni, harmonikka ja huuliharppu rakentuvat vapaan lehdykän periaatteelle, samoin eräät urkupillit.

Pipa

Pipa-luutulla säestetään lähinnä kertovia lauluja. Nimityksen yhteneväydestä huolimatta ei dongien soitin ole typologisesti kovinkaan lähellä yleiskiinalaista *pipa*-soitinta.

Dongien *pipassa* on soikiomainen kaikukoppa, pitkä kapea kaula ja neljä kieltä, joista kaksi keskimmäistä on pari kieliä. Yleiskiinalainen *pipa* on puolestaan kaikukopaltaan päärynänmuotoinen, leveäkaulainen soitin ja on ilmeisesti sukua arabialaiselle *ud*-luutulle. Dongien *pipa* onkin lähempänä eräitä muita näppäilysoittimia, joita yhdistävänä piirteenä on mm. juuri soikea kaikukoppa ja pitkä, ohut kaula (esim. kiin. *sanxian*-luutuu tai japan. *samisen*).³

Muita soittimia

Muista soittimista mainittakoon päästä puhallettava huilu, jota käytetään yleisesti laulujen säestykseen (Wei-Hua 1985, 264-269) sekä meillä tunnettua ruokopilliä muistuttava pieni puhallinsoitin. Dongit käyttävät myös puun lehteä taidokkaasti soittimena. Jokin tankea lehti tuetaan sormin vaakasuoraan lappeelleen alahuulta vasten siten, että lehden yläreunan ja soit-tajan ylähuulen väliin muodostuu rako. Puhallusvoimakkuutta ja ilmavirran suuntaa säätelemällä saadaan tuotetuksi melodioita. Soittotapaa käytetään myös laulujen säestykseen.

Melodiat ja asteikot

Yksi hyvin monien kansojen vanhakantaisten laulusävelmien peruspiirre on se, että samaa tai vain vähän varioivaa melodiakaavaa käytetään tavatoman monissa eri lauluissa. Usein esiintyy myös genresidonnaisuutta, t.s. eri lajeihin tai lajiryhmiin kuuluvaa perinnettä esitetään erilaisilla perusmelodioilla. Näin on myös dongeilla. Alue- ja laulajakohtaisia eroja luonnollisesti tavataan.

Antifoniset ja ryhmälaulut

Havaintojeni mukaan dongien sävelasteikot koostuvat 3-5 sävelestä ja ambitus on hyvin kapea. Esimerkiksi aiemmin mainittujen antifonisten- ja ryhmälaulujen asteikkoon kuuluu kolme tai neljä säveltä.

Laulut ovat yleensä esitystempoltaan verkkaisia ja sävelkukat yksinkertaisia. Melodia nojautuu 2 (joskus 3:een) pitkään säveleeseen, joita vuorotellaan. Niiden välit koostuvat nopeahkoista, ornamentointia muistuttavista kuvioista. Melodiat alkavat tavallisesti perussäveleellä. Perussävelen ohella fraasin saattaa päättää perussäveltä yhden askelen alempi sävel tai sitten säveltaso laskee äkkiä glissandonomaisesti fraasin lopussa.

Ryhmälaulussa oli suosittu myös laulutapa, jossa esilauaja aloitti resitoivalla fraasilla, jota seurasi kuoro-osuus. Laulua esitettiin rytmikkäästi piirissä astuen ja kunkin fraasin päätti ponnekas huuto.

Pipa-laulut

Kertovien *pipa*-laulujen skaala oli kuulemissani tapauksissa laskeva ja rakentui 5 sävelelle. Asteikko ei ollut kuitenkaan Kiinassa tavallisinta anhemitonista (puolisävelaskeletonta) pentatoniaa, vaan 1/2-sävelaskeleita käytettiin, aivan kuten esim. eräissä japanilaisissa asteikoissa.

Muut laulut

Dongien laululliseen musiikkiin kuuluvat tavallaan myös kansanomaiset lakitekstit *kuanci*. Niitä esitetään resitoiden ja melodinen linja muodostuu sävelkorkojen (joita dongissa on kymmenen) korosteisesta lausumisesta.

Varsinaisten dongien laulujen lisäksi tallensimme myös Kiinan pääväestölle *han*-kansalle sukua olevan *liujia*-kansallisuuden nuorten vuoroa. Tämä laulu perustui tavattoman voimakkaasti tuotettuun falsettiääneen. Esittäjät olivat kasvuikäisiä tyttöjä ja poikia. Laulutyylillä rasitti ilmeisesti ääntöelimistöä ja pojat poistuivat laulunsa lopetettuaan käheästi kuiskaillen paikalta.

Kansanmusiikin tutkimus

Viime vuosina (-80 lähtien) on Kiinassa järjestetty myös kansanmusiikin tutkimusseminaareja. Näissä seminaareissa pidetyistä esitelmistä heijastuu voimakas halu vertailla oman maan vähemmistökansallisuuksien musiikkikulttuureita naapurikansojen (esim. Burman, Laosin, Mongolian tai Neuvostoliiton kansallisuuksien) perinteeseen. Läheisiä yhtymäkohtia löytyy akselilla, joka ulottuu Indokiinasta Japaniin, etäisemmät yhteydet johtavat Lähi-Idän musiikkiin. Onpa esitetty teoria, jonka mukaan musiikkiasteik-

kojen, tanssiaskeleiden, lohikäärmepiirrosten ja kalendaarijärjestelmien vertailu olisi osoituksena muinaisesta yhteydestä Kiinan ja Etelä-Amerikan välillä.⁷ Riippumatta siitä, kuinka rohkeita vertailuja halutaan tehdä, on Kiinan vähemmistökansojen etnomusikologinen tutkimus suuria lupauksia antava, lähes tutkimaton alue.

Kuva 3.

Soololaulua huilun säestyksellä.

Kuva 4.

Vehmaat kukkulat ja pengerretyt riisipellot kuuluvat tyypilliseen dong-maisemaan.

Viitteet

1. Tutkimusretkestä tarkemmin ks. Honko 1986; Harvilahti 1987.

Retkikunnan johtajana toimi professori Lauri Honko (Turun yliopisto, uskontotieteen ja folkloristiikan laitos), muina jäsenenä Martti Junnonaho (Turun yliopisto, uskontotieteen assistentti), Aatos Petäjä (Turun yliopisto, av-tekniikan tuntija) sekä tämän kirjoittaja (Helsingin yliopisto, kansanrunoustieteen assistentti). Lisäksi tuli ryhmään tulkiksi Annikki Arponen Suomen Pekingin suurlähetystöstä.

Työskentely Kiinassa jakaantui kahteen osaan, joista ensimmäisen muodosti suomalais-kiinalainen kansanperinteen keruu- ja tallennusseminaari Nanningissa, maakunnan pääkaupungissa. Järjestäjien mukaan seminaari oli ensimmäinen Kiinassa järjestetty kansainvälinen tapaaminen folkloristiikan alalla. Seminaariin osallistui yhteensä 65 tutkijaa eri puolilta Kiinaa. Esitelmiä pidettiin yhteensä 25, joista kahdeksan tuli suomalaisten osalle. Seminaari oli jaettu viiteen istuntoon:

- 1) Yleiskatsaus kansanperinteeseen sekä folkloren suojelu
- 2) Perinteentutkimuksen kenttätyömenetelmät
- 3) Perinneaineiston säilyttäminen ja arkistointijärjestelmät
- 4) Folkloren luokittelujärjestelmät
- 5) Laaja-alainen kiinnostus kansanperinnettä kohtaan sekä perinteen julkaisutoiminta ja käyttö

2. Dongien perinteen luokittelu perustuu tässä Wu Haon ja Yang Tongshanin laatimaan ja Shi Kunin kääntämään julkaisemattomaan artikkeliin *An Approach to the Classification System of the Dong Folk Literature*. Tämän mukaan erotetaan kahdeksan suurta ryhmää, joista useimmat jakautuvat edelleen alalajeihin:

- 1) *Ye* - tanssien, joskus musiikin säestyksellä esitettävät laulut.
- 2) *Ga* - tavallisesti parisäkeiset laulut, joihin ei liity tanssia, soitinsäestys mahdollinen.
- 3) *Nian* - proosaperinteen yleisnimitys.
- 4) *Kuan* - runo- ja proosaperinne, jota ei esitetä varsinaisesti laulaen, vaan resitoiden riittitilanteissa, kansanomaisia lakitekstejä luettaessa, jne.
- 5) *Xigeng* - "Dong-ooppera", joita koostettiin runo ja proosaperinteen pohjalta Qing-dynastian ajalla (1644-1911).
- 6) *Luirenlao* - kirjaimellisesti "vanhojen ihmisten sanat", millä tarkoitetaan sananlaskuperinnettä.
- 7) *Fu* - tarkoittaa loitsuja, taikoja, lauluja, jotka kuuluvat shamaanien (shigong) taitamaan perinteeseen.
- 8) *Duan* - arvoitukset.

3. Tämä soitin muistuttaa suuresti esim. arabien naihuilua, vrt. m. Malm 1978, s. 151-152.

Lähteitä

China Facts & Figures (anon.): "Chinese Traditional Instrumental Music". Foreign Languages Press, Beijing 1985.

Guo Wei

- 1983 "Poetics of the Dong Nationality". Abstract from *Journal of Nanning Teacher's College*, issue 3, 1983, pp. 63-68; and the last paragraph from issue 4, 1983, by the same author. Käänt. Shi Kun.

Harvilahti, Lauri

- 1987 "Matka dongien maille". *Suomalais-Ugrilaisen Seuran aikakauskirja* 81. Helsinki.

Honko, Lauri

- 1986 "Wooden Bells Ringing". *NIF Newsletter* VOL.14 2-3/1986. Turku.

Malm, William P.

- 1967 *Music Cultures of the Pacific, the Near East, and Asia*. New Jersey.
1978 *Japanese Music and Musical Instruments*. Rutland, Vermont & Tokyo.

Tran Van Khe

- 1985 "Chinese Music and Musical Traditions of Eastern Asia" in: *The World of Music/China. Intercultural Music Studies. Journal of the International Institute for Comparative Music Studies and Documentation*. Vol.XXVII 1/1985. Wilhelmshaven.

Zhang Wei-hua

- 1985 "Recent Developments of Ethnomusicology in China" in: *Ethnomusicology*, vol. 29, number 2/1985, Michigan.

Julkaisematon käsikirjoituksena toimitettu lähde:

Wu Hao & Yang Tongshan

- i.v. *An Approach to the Classification System of the Dong Folk Literature*. Käänt. Shi Kun.